

BUCUREȘTII ÎN SECOLUL AL XVII-LEA: STRUCTURI SOCIO-ECONOMICE

Georgeta BORDEI¹
geta.bordei@yahoo.com

ABSTRACT: In the first half of the eighteenth century, Bucharest experienced an upward economic recovery due to the diversification crafts, enhance the exchange and propagation of merchants.

After 1650 Bucharest and Romanian entire country has experienced a period of nearly six decades of relatively peaceful development, because of the onset „Eastern crisis”. At the time of Brancoveanu, they were recorded over 60 crafts and craftsmen had organized themselves into guilds.

Royal Court have significant commercial links with European markets through emissaries or large merchants Bucharest. There were four major fairs. Two days were traditional fair on Tuesdays and Fridays, then, the fair was held and on religious holidays, such as „estates” at the end of June. From this religious holiday and the place where they met buyers and merchants, has been preserved to this day street name „Mosilor”.

The streets were named after the merchandise or craft respectively. The names are used in the XXI century: Lipscani, Șelari, Gabroveni, Blănari etc. The most famous inns were those of Serban Cantacuzino and Constantin Brancoveanu. Part of entry into the cellars of the inn Serban Voda can be seen through archaeological excavations in front of the National Bank of Romania.

KEYWORDS: Bucharest, merchandise, craft, trade, local history.

Începutul secolului al XVII-lea se caracterizează prin redresarea economică a Bucureștilor, după distrugerile provocate de armatele turcești și tătărești, în anii 1595 și 1596. Se constată lărgirea cadrului activității meșteșugărești, intensificarea schimbului și înmulțirea negustorilor.

Producția pentru piață, a început să cuprindă aproape toate ramurile meșteșugărești, devenind preponderentă în raport cu producția la comandă însă, în prima jumătate a secolului, activitatea meșteșugarilor

---

¹ Profesor la Colegiul Tehnic „Mihai Bravu”, București.

a rămas restrânsă, limitându-se la vânzarea pe piața internă, în prăvălii proprii, a produselor muncii lor.

Concomitent cu meșteșugurile moștenite din veacul anterior, s-au dezvoltat meșteșuguri noi: în domeniul prelucrării metalelor, sunt cunoscuți legănarii (constructorii părților feroase din leagăne), chivărarii (confeționau chivărie, coifuri pentru ostași) și copcarii (copci din aramă sau fier pentru îmbrăcăminte).

În domeniul construcțiilor, își desfășurau activitatea zidarii și meșterii în lemn, iar în cel al prelucrării pieilor și al blănurilor mestegii (pantofarii de lux), tabacii și blănarii. Ca prelucrători ai țesăturilor și postavurilor sunt amintiți plăpumarii și zăbunarii (confeționau zăbune – șube).

Activitatea comercială a orașului, a înregistrat în prima jumătate a secolului o linie ascendentă. Negustorii erau o categorie socială distinctă, bine organizată, care preluase o mare parte a desfacerii mărfurilor și începuseră să se specializeze în anumite ramuri de comerț: băcanii sau bacalii (desfăceau produse alimentare), mătăsarii (vânzători de mătăsuri sau stofe scumpe) ș.a. Ei s-au organizat în 1631 într-o asociație profesională de tipul vătășiei.

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Bucureștii și întreaga Țară Românească, a cunoscut o perioadă de aproape șase decenii de dezvoltare relativ pașnică. Datele consemnate în documente, demonstrează că orașul beneficia în continuare de o puternică populație de meșteșugari, negustori, târgoveți, agricultori, slujitori domnești, stabiliți de cele mai multe ori în colectivități compacte. Elementul cel mai dinamic a rămas categoria meșteșugarilor, care spre sfârșitul secolului a cunoscut un puternic proces de specializare. În vremea lui Brâncoveanu au fost consemnate peste 60 de meșteșuguri, numărul lor putând fi chiar mai mare.

Curtea Domnească grupa cei mai buni meșteșugari, atât pentru cerințele ansamblului arhitectonic domnesc, cât și pentru construcțiile ridicate de domnitori. Cele mai multe ramuri meșteșugărești erau amplasate pe străzile centrale din jurul Curții Domnești, iar altele în zone propice desfășurării lor. Tabacii au fost permanent legați de Dâmbovița; măcelarii, cu scaunele lor, se aflau pe Bucureștioara și în apropierea lacului numit mai târziu al Șuțului, acolo și-au ridicat și lăcașul lor. În această parte erau săpunarii și mai spre est de ei, oțetarii. Fierarii sunt consemnați în zona Sfântu Gheorghe Nou – Răzvan, cuptorele lor, erau amenajate încă din secolele XV – XVI. Cuptorele de ars vase ale olarilor se aflau la Colțea. Colectivitatea

abagiilor este indicată în „Ulița cea mare, în rândul abagiilor”, în vecinătatea bisericii Sfântul Gheorghe Vechi. În apropierea Uliței cea Mare, se afla ulița bărbierilor în zona Bărăției; urma apoi ulița boiangiilor, terenul ocupat de aceștia aparținea mahalalei Sfântul Gheorghe Vechi. De asemenea, era puternică și colectivitatea brutarilor (pitarilor), grădinarilor, brăgarilor, bucătarilor – toți încadrându-se în breasla ocupațiilor alimentare.

Pe lângă cei amintiți, își mai desfășurau activitatea căldărarii, cizmarii, cojocarii, ciaprazarii, lemnarii, rotarii și alții.

Domnia acorda o atenție deosebită lumânărilor, aceștia își desfășurau activitatea în atelierul domnesc și luau materia primă (seul) de la scaunele de carne ale măcelarilor, amplasate în jurul Colței. Un alt grup de meșteșugari legați mai mult de Curte erau tunarii (turnau și întrețineau țevile de tun), arcarii, tuingii (executau otgoanele pentru ambarcațiunile navale) păpușarii, trâmbițașii, scamatorii, saltimbacii, lăutarii (erau angajați pentru activități de destindere).

Meșteșugul morăritului, este semnalat pe apa Dâmboviței și Colentinei, începând cu veacul al XV-lea. Meșterii morari, specializați în construcția de mori și repararea acestora, sunt menționați în diferite documente, fie cu termenul românesc de „morar”, fie cu cel generic de „maistor” sau „meșter”.

În secolul al XVII-lea, se accentua procesul acaparării morilor de către mănăstiri, fie prin daniile efectuate de către domnitori, fie prin cumpărări. Înmulțirea morilor pe partea superioară a Dâmboviței, în centrul orașului, la sfârșitul secolului al XVII-lea, și începutul secolului următor, ducea la creșterea pericolului de inundație a Bucureștilor. Urmarea a fost deplasarea acestor spre periferie, rămânând șapte instalații de morărit care aparțineau marilor mănăstiri sau boieri: Radu Vodă, Mihai Vodă, Cotroceni, Sfântul Ioan cel Mare, Sfânta Ecaterina, Șerban Cantacuzino și Preda Prâșcoveanu.

Comerțul bucureștean, a luat o amploare deosebită în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Curtea Domnească avea legături comerciale cu însemnate piețe europene: Lipsca, Danzig, Veneția, Istanbul, Broussa, Ragusa ș.a. prin intermediul emisarilor săi sau a marilor negustori bucureșteni. Domnia deținea monopolul asupra celotrei categorii de bunuri (fierul, sarea, seul), care erau vândute de negustorii stabiliți de domni: seul obținut de măcelari, era dirijat prin poruncă domnească.

Negustorii își desfășurau activitatea în centru, în prăvălii proprii sau ale unor mănăstiri și biserici cărora le plăteau taxe de închiriere.

În apropierea Curții Domnești se afla Târgul din Năuntru, unde erau vândute mărfuri produse în oraș sau în țară, precum și cele sosite de peste hotare (acest târg aproviziona boierii și târgoveții). Un alt târg se afla la marginea de răsărit a orașului și se numea Târgul de Afară. Acesta nu avea un loc final, ci a urmat soarta barierei de răsărit a orașului, iar pe măsură ce orașul se dezvoltă în această parte, se muta mereu: La sfârșitul secolului al XVI-lea barierele și târgul trecuseră de Biserica Sfinților, iar după un secol se afla pe la Foișorul de Foc (găzduia producătorii din țară și aproviziona populația agricolă de la marginea orașului și satele învecinate). Erau desfăcute produse rurale și târgovești (căciuli, cojoace, piei tăbăcite, unelte agricole etc.). Cele două zile tradiționale de târg erau marțea și vinerea, precum și „Moșii” de la sfârșitul lunii iunie. Mărfurile erau aduse de către producători în căruțe mari cu coviltire de rogojini sau cergi, trase de boi sau cai, acest aspect a făcut ca târgul să fie așezat la barieră, unde era spațiu mai mare pentru așezarea carelor. Cele două târguri, chiar dacă aveau caracteristici deosebite, se completau unul pe celălalt.

Ulițele erau denumite după negoțul sau meșteșugul respectiv: Lipscani (după numele negustorilor care aduceau produse de la Lipsca – Liepzig), Curelari, Pielari, Blănari, Gabroveni (după numele orașului bulgar Gabrovo, de unde veneau iscusiții meșteșugari care prelucrau pielea). Ulița cea Mare (Lipscani), se pare că a fost cel mai vechi și important centru: pornea din Târgul din Năuntru, de la poarta domnească, și mergea spre nord, spre drumul cel vechi al Târgoviștei; aici se aflau cele mai frumoase prăvălii ale vremii și tot aici dădeau ulițele abagiilor, boiangiilor, fierarilor, lăcătușilor, șalvaragiilor, șaidacarilor.

Cârciumarii și rachierii făceau parte din categoria celor mai vechi negustori ai Bucureștilor, având în vedere numeroasele vii și grădini cu pomi fructiferi.

Produsele cele mai solicitate de bucureșteni erau: mirodeniile, untdelemnul, orezul, zahărul, măslinile, fructele aduse din Orient (smochine, stafide alune, migdale, lămâi).

Amploarea comerțului bucureștean spre sfârșitul secolului al XVII-lea, a atras numeroși meșteșugari și negustori străini (bulgari, sârbi, albanezi, armeni, turci, greci, evrei, unii dintre aceștia rămâneau în țară, cumpărau, vindeau sau schimbau prăvălii, case sau terenuri, stabileau legături cu negustorii din Constantinopol sau Viena). Alții se ocupau și cu zărăfia (grecii, evreii, armenii, fiind foarte pricepuți). Domnii, boierii, negustorii

și meșteșugarii, împrumutau de la acești” bancheri” sumele de care aveau nevoie, plătind dobânzi mari, reținute de regulă anticipat, ele atingând jumătatea sumei împrumutate.

Treptat, Târgul din Năuntru (înghesuit între Curtea Domnească și Ulița mare), ca urmare a creșterii numărului negustorilor care aveau nevoie de prăvălii pentru desfacerea mărfurilor, a devenit neîncăpător. Astfel, au fost înființate noi târguri și noi centre meșteșugărești, și anume Târgul de Sus (al treilea târg al Bucureștilor), se afla spre miazănoapte de Curtea Domnească, în apropierea locului unde s-a construit în ultimul deceniu al secolului Biserica Sfântul Gheorghe Nou. Al patrulea târg, era Târgul Cucului, cuprins în spațiul din stânga al Bisericii Sf.Gheorghe-Nou, până la zidurile Hanului Colțea. Cele mai multe dintre locurile acestui târg aparțineau bisericilor și mănăstirilor, acestea pretindeau chirii mari negustorilor; tot aici se afla „sărăria domnească”.

Populația Bucureștilor era diferențiată din punct de vedere social. Existau patru mari categorii: orașenii sau târgoveții (meșteșugarii, negustorii, preoți de mir și ostași de rând) formau majoritatea populației; boierii (marii dregători și subalternii lor, înalții ierarhi egumeni de mănăstiri și comandanții militari), rumânii (țărani dependenți, lucrau pământul din jurul orașului numit „ocolul orașului”); robii țigani.

În ciuda greutăților pe care le-au suferit Bucureștii (devastări pricinuite de oștile străine, incendii, ani de foamete și epidemii), a existat în permanență tendința de extindere demografică.

La mijlocul secolului populația era de aproximativ 30.000 de locuitori, iar în vremea domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688–1714) de 40.000 locuitori.

În ceea ce privește componența etnică, majoritatea o formau românii (munteni, olteni, transilvăneni, moldoveni). Alături de români, adeseori înrudinde-se cu aceștia prin căsătorii, în București au mai trăit locuitori aparținând altor neamuri: bulgari, sârbi, greci, albanezi, turci; erau evrei și armeni (negustori prin excelență), erau unguri, ruși și polonezi; urmau reprezentanți ai neamurilor mai îndepărtate: germani (printre ei și sașii din Transilvania), italieni, francezi, englezi ș.a. La toți aceștia se adăugau țiganii, ca o categorie separată (robi ai domniei, boierilor și mănăstirilor).

În vremea lui Constantin Brâncoveanu, armenii, evreii și chiprovi-cenii, formau „bresle”, un fel de organizații speciale care plăteau birul la

visterie potrivit unei înțelegeri, având în frunte staroști (care judecau pricinile dintre breslași și ceauși).

Renumiți negustori erau raguzanii și gabrovenii. Raguzanii, un amestec de slavi și italieni, veniți din Raguză, numită și Dubrovnik, vestit centru comercial de pe țărmul Adriaticii, exportau produsele țării și aduceau mărfuri străine; gabrovenii (au dat numele lor unor străzi în plin centru comercial), vindeau postavuri de Gabrovo, oraș industrial din Bulgaria centrală.

Rușii din București se ocupau cu negoțul, importând „marfă rusească”, blănuri scumpe, piei tăbăcite, „pânză și barchet de Moscova”, ceai, icre de Manciușia și alte articole; în schimb exportau produse ale noastre (mai ales vin).

Clasele privilegiate s-au infiltrat masiv în oraș, având tendința de a acapara terenurile cu valoare comercială din centru și de a limita (cu sprijinul domniei), puterea obștei târgoveților, intrând astfel în conflict cu regimul de semi – autonomie administrativă a Bucureștilor. În vremea lui Matei Basarab (1632–1654), profitându-se de mutarea temporară a reședinței de scaun din nou la Târgoviște, în viața orașului au apărut noi dregători domnești: ispravnicii de scaun – cu atribuții sporite – locțiitorii domnului în timpul absenței sale din oraș, cu atribuții executive și jurisdicționale asupra întregii țări. Noii dregători au fost aleși din rândurile marilor boieri, din reprezentanții sfatului domnesc (mari logofeți, mari vornici ș.a.), astfel s-au întărit pozițiile boierimii în oraș, iar prestigiul judeților și pârgarilor (orașul era condus de 12 pârgari) a scăzut.

În a doua jumătate a secolului, în vremea domnitorului Gheorghe Ghica (1659–1660), s-a hotărât ca Târgoviștea să fie definitiv părăsită, iar domnitorii să rămână la București. Bucureștii nu erau numai principalul scaun al domniei, ci au devenit capitala țării.

În timpul domnitorilor Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, marginile orașului s-au extins prin sporirea proprietăților boierilor, mănăstirilor și târgoveților. Au apărut noi mahalale, s-au deschis noi drumuri care legau orașul cu satele vecine și cu târgurile țării, s-au clădit noi biserici, hanuri și case boierești. Bucureștii, fiind un oraș cu caracter deschis, s-au extins și pe malul drept al Dâmboviței.

Șerban Cantacuzino (1678–1688), a construit hanul care-i purta numele între anii 1683–1685, pe locul ce aparținea mănăstirilor Radu Vodă, Mihai Vodă și unor persoane particulare (locul era situat între Ulița Mare

– Lipscani – numită de bucureșteni, după construirea hanului – Ulița care duce la hanul lui Șerban Vodă și cuprindea și o bună parte din zona pe care acum se află Banca Națională a României). Domnitorul poruncise să i se facă o adevărată cetate de negoț, dorea să dea orașului ceva nou. Hanul său, era asemănător cu acele ”fondacuri” venețiene, obișnuite și în Orient (domnitorul trăise câțiva ani la Constantinopol, înainte de domnie, ca refugiat politic), erau construcții monumentale, cu ziduri groase, întărite cu contraforuri, în care se pătrundea numai prin poarta de stejar ferecată în fier, fiind înconjurat cu ziduri mari și groase ca de cetate.

Constantin Brâncoveanu, pe lângă calitățile sale politice, a fost priceput și în domeniul afacerilor, reușind să acumuleze o avere apreciabilă, datorită căreia era supranumit în epocă „prințul aurului”. Astfel, între anii 1692–1694, a ridicat hanul care i-a purtat numele, la construirea lui, meșterii au avut ca model hanul lui Șerban Cantacuzino, în zona Palatului Telefoanelor.

Dintre cele două hanuri domnești, întâietatea economică o avea hanul lui Șerban Cantacuzino, care atrăgea majoritatea negustorilor toptangii.

Bibliografie:

- [1] Caselli, Domenico, *Cum au fost Bucureștii odinioară*, Editura Silex, București, 1994.
- [2] Giurescu C. Constantin, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Editura pentru Literatură, București, 1966.
- [3] ***, *Istoria orașului București*, Muzeul de istorie a orașului București, 1965, vol.I.
- [4] Panait I. Panait – *Orașul București în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu*, în M.I.M. (????), Editura Museion, București, 1992.
- [5] Potra, George, *Documente referitoare la istoria orașului București (1594–1821)*, Editura Academiei Române, București, 1961.
- [6] Potra, George, *Istoria hanurilor bucureștene*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985
- [7] Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Editura Academiei Române, București, 1961.
- [8] Ștefănescu, Ștefan, *Demografia. Dimensiune a istoriei*, Editura Facla, 1974.